

Magyar nyelv

Munkafüzet

7.

Eszterházy Károly Egyetem
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Kedves hetedikes Diák!

Köszöntünk a hetedik osztályban! A magyar nyelv tantárgy tankönyvéhez készült munkafüzetet tartod a kezvedben. E tanévben ebben fogsz dolgozni, ezért ismerj meg néhány hasznos tanácsot a használatával kapcsolatban!

- A munkafüzet a tankönyv leckéihez igazodik. Mindegyik leckéhez kapcsolódik 2-5 oldalnyi feladatsor.
- A feladatok alkalmasak arra, hogy a tankönyvből elsajátított ismeretek megértését ellenőrizd, a szabályokat alkalmazd és gyakorold.
- A tankönyv *Ellenőrizd a tudásodat!* című leckéihez kapcsolódóan a munkafüzetben a témazárhoz hasonló feladatokat találsz. Ez segít neked a sikeres felkészülésben.

- Vigyázz! Ezt a jelet azoknál a hibakeresős feladatoknál láthatod, amelyekben helytelenül írt szavak, mondatok fordulnak elő. A megoldásaidat feltétlenül ellenőrizd!

- A munkafüzetben is megtalálod azokat a jeleket, amelyek a könyvben is jelölték a különböző típusú és nehézségű feladatokat:

páros munka:

emelt szintű feladat:

csoportmunka:

könnyű feladat:

nehéz feladat:

segítséget igénylők feladata:

Sok sikert kívánunk a feladatok megoldásához!

Segítség a hatékony tanuláshoz. Próbáld ki, érdemes!

Tudtad, hogy többféleképpen is olvashatunk?

- A *figyelmes olvasás* során minden részletre oda tudsz figyelni.
- A *gyorsolvasást* olyankor alkalmazhatod, amikor már olvastad a szöveget, most csak átismétled.
- Az *áttekintő olvasás* során előzetesen tájékozódhatsz, hogy miről fog szólni a szöveg.
- A *kereső olvasáskor* csak bizonyos információkat keresel a szövegben.

Hogyan láthatod át, miről szól egy könyv?

- Olvasd át a tartalomjegyzéket!
- Lapozz hátra, van-e fogalomtár, kislexikon vagy más mutató a könyv végén!
- Nézd át és gondold át, hogyan és miért következnek egymás után a fejezetek!
- Keresd meg, milyen segítséget ad még a könyv a tanuláshoz!

Ne add fel, ha valamit nem értesz rögtön!

- Ha nem értesz egy szót olvasás közben, ne menj tovább, hanem keresd meg a jelentését a fogalomtárban, egy szótárban vagy az interneten!
- Fogalmazd meg kérdések formájában, amit nem értesz!

- Tanulmányozd az ábrákat, hátha érthetőbbé válik a hozzájuk tartozó szöveg!
- Ha még mindig nehezen érthető, nézz utána más magyarázatnak az interneten, lexikonokban!
- Végső esetben gondold át, kitől kérhetnél segítséget, személyes magyarázatot!

Ha szeretnél valamit pontosan, tartósan megjegyezni, akkor foglalkozz vele külön is!

- Készíts magadnak jegyzetet olvasás közben!
- Készíts kérdéskártyákat vagy gondolkodástérképet a legfontosabb dolgokról!
- Írj vázlatot először a könyv alapján, majd fejből is!

Ha egy lecke vagy egy fejezet végére érsz, összegezz, értékelj!

- Gyűjtsd össze, melyek voltak a legérdekesebb információk számodra!
- Gondold át, miért fontos számodra az új tudás, mikor és hogyan tudnád hasznosítani!
- Szedd össze, milyen korábbi ismeretek, tapasztalatok jutottak eszedbe a tananyag-rész tanulása közben!
- Gondold tovább, mit lenne még jó megtudni a tanultakról!

Eredményes tanulást kívánnak a könyv szerzői és szerkesztői!

I. ISMÉTLÉS: MIT TANULTÁL A SZÓFAJOKRÓL?

1. Alapszófajok – A főnév, a melléknév és a számnév

A FŐNÉV

1. a) Keress főneveket a szófelhőben, és írd le őket!

- b) Írj mindegyik főnévvel egy-egy mondatot!

2. Nézz utána, hogy az utóneved megtalálható-e más nyelvekben is, és ha igen, milyen változatban használatos!

- a) Ha lehet, sorold fel három alakját! Ha le tudod írni helyesen, azt is próbáld meg!

Pl. Ferenc – Francisco (spanyol) – Franz (német) – François (francia) – stb.

- b) Tudod-e milyen eredete, jelentése van a nevednek, vagy milyen szófaji változáson ment át?

Pl. a Vera latin eredetű név, jelentése: igazság.

- c) Írd le, hogyan becézik a nevedet! Milyen képzőkkel?

3. a) Gyűjtsd ki a szövegrészletből a főneveket, és írd a megfelelő csoportba!

Bent csónakok tornyosultak. A Sirály nevű csónakot Zalán csapata választotta. Szentendrétől eveztek vele a Margit-szigetig. Ennek a nyárnak a legnagyobb élménye ez a csónakkirándulás volt.

Főnév toldalékkal

Főnév toldalék nélkül

- b) Volt-e különbség a tulajdonnevek és a köznevek viselkedésében? _____

- c) Milyen helyesírási megfigyelések kapcsolódik a Margit-sziget írásmódjához?
Indokold, miért így helyes itt a leírása! _____

4. a) Alkoss mondatpárokat! Az elsőben a megadott szó főnév legyen, a másodikban melléknév!

fehér _____

arany _____

német _____

- b) Milyen toldalékokat kapott a mondatokban a főnévi, milyeneket a melléknévi változat? Mit fejez ki a melléknév a mondatban?

5. Piroska szeret térképeket rajzolgatni, a földrajzi nevek helyesírásával azonban hadilábon áll. Ezért magának csak nagybetűket használ, és mindent egybeír. Javítsátok ki a következő oldalon található példák hibáit, majd képezzetek a nevekből mellékneveket!

BALATONFELVIDÉK, DÉLIBAKONY, KABHEGY,
DUNÁNTÚLIKÖZÉPHEGYSÉG, BALATONFÜRED, SZENTGYÖRGYHEGY

A) FÖLDRAJZI NÉVKÉNT	B) MELLÉKNÉVKÉNT

MELLÉKNÉV

6. Szóabrosz

- a) Keresd ki a szóabroszból három tulajdonságot, amelyekkel jellemezni tudnád magad, és foglald mondatba őket!

O	O	P	A	W	F	É	L	É	N	K	A
Q	P	H	B	O	L	O	N	D	O	S	K
Ó	V	A	T	O	S	F	K	E	G	S	Á
I	J	T	B	Á	T	O	R	N	B	H	R
T	Ó	Á	S	S	D	D	V	E	Ü	U	Ö
C	S	R	L	Ö	H	V	K	R	S	M	R
S	Z	O	U	R	F	I	T	G	Z	O	V
A	Í	Z	S	Ü	É	D	Ú	I	K	R	E
C	V	O	T	L	L	Á	E	K	E	O	N
S	Ü	T	A	T	Ó	M	O	U	J	S	D
K	H	T	H	V	S	F	B	S	T	I	Ő
A	H	Ü	S	É	G	E	S	C	J	Q	X

- b) Hasonlítsd össze leírásodat a padtársadéval! Hogyan módosítanátok, illetve mivel egészítenétek ki egymás jellemzését?
- c) Írjátok le további 3-3 tulajdonságot jelölő melléknévvel, hogy mit kedveltek a másikban!

Azt kedvelem _____ ban/-ben, hogy _____

7. Mutass be padtársadnak egy szabadon választott tárgyat olyan stílusban, ahogyan egy televíziós reklámműsorban próbálják vásárlásra bírni a tévénézőket! Szerepeljen mindegyik mondatban több (de legalább egy) melléknév!

Pl. Ez a kifogástalan minőségű ceruza a legnagyobb szerűbb vonalak rajzolását teszi lehetővé! Csak most, csak itt, verhetetlen áron! Itt a kihagyhatatlan alkalom! Ha most vásárol, ajándékba adjuk hozzá ezt a bámulatos hegyezőt is!

a) Mi jellemzi az ilyen műsorok szóhasználatát és hangvételét?

b) Mi a véleményed a hasonló reklámokról?

8. a) Képezz mellékneveket az alábbi képzőkkel!

b) Igéből vagy névszóból képezted a melléknevet? Írd az oszlopok fölé a megfelelő szót!

_____	_____
_____ős	_____es
_____ékony	_____i
_____ékeny	_____ú
_____atlan	_____nyi
_____etlen	_____beli

9. Jelentés kereső

Milyen kapcsolat tárható fel a szó konkrét jelentése és az elvont, új jelentés között?

faragatlan (ember) _____

tenyeres-talpas (ember) _____

10. Gyűjts legalább négy olyan könyvcímet, amelyben számnév szerepel!

Pl. Nyolcvan nap alatt a Föld körül

11. Karikázd be a számneveket! Határozd meg azt is, melyik típusba tartoznak! Nevezd el a halmazokat, majd húzd a megfelelő helyre a megfelelő szavakat!

sokadik

millió

semennyi

számos

valamennyi

négy-öt

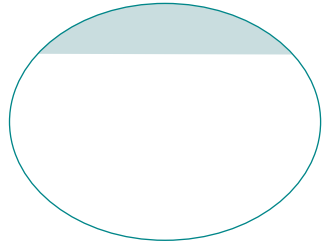
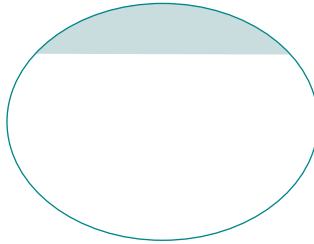
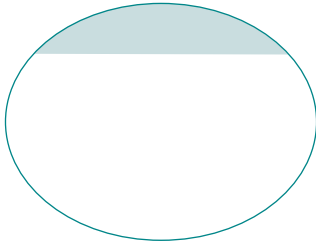
egyized

háromezer-huszonhat

néhány

elég

ötszörös

12. Milyen típusú számnévvel helyettesíthető, amikor így mondjuk:

százszor megmondtam _____; milliányi ember tolongott _____;
tengernyi baj zúdult rá _____; egy csomó ág hevert a fa alatt _____;
számtalan kérdésem lenne _____

13. Gyakorlás – helyesírás
Írd le az alábbi számokat betűvel!

42

1492

2510

1000000

14. a) Írj egy összefüggő, kerek történetet a 13. feladatban szereplő számok mindegyikének felhasználásával!

- b) Karikázd be, a toldalékokat, amelyeket használtál!

2. Alapszófajok – A határozószó és a névmások

A HATÁROZÓSZÓ

1. Keresd határozószókat a szövegben, és írd be őket a táblázat megfelelő rovatába!

Tegnap délután hanyatt feküdt a heverőn, és tüstént elaludt. Azonnal álmodni kezdett. Körülbelül egy óra múlva oldalt fordult, és menten felpattant. Merre járt álmában – sehonnan sem tudhatja meg.

IDŐRE UTALÓ HATÁROZÓSZÓK	HELYRE UTALÓ HATÁROZÓSZÓK	EGYÉB KÖRÜLMÉNYRE UTALÓ HATÁROZÓSZÓK

2. Az alábbi mondatok némelyikébe hiba csúszott.

a) Keresd meg, és javítsd ki a tévedéseket!

– Mi lett a meccs eredménye?

– Nagy nehezen végül kihozták egyelőre. _____

Egyelőre még nem tudom, hová utazunk majd a jövő héten.

Egyelőre még a csapatok egyelőre állnak. _____

Jó lenne, ha nem sumákolnál, és egyelőre vágnád fel a süteményt!

b) Fogalmazd meg az *egyelőre* és az *egyenlőre* közötti jelentéskülönbséget!

3. Egyes határozószók igekötők is lehetnek. A példa segítségével használd először önálló szóként, másodszor igekötőként a megadott szavakat! Figyelj a helyesírára! Pl. *mellé* – *mellé állt* (nem mögé), de *melléállt* (segített neki). Használjatok megfelelő igéket a megoldásokhoz! Akár több jó megoldás is lehetséges!

félre: _____

fenn: _____

hátra: _____

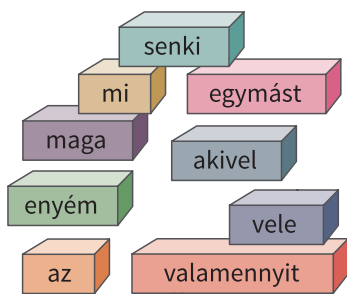
haza: _____

alá: _____

ide: _____

A NÉVMÁSOK

4. a) Tégy rendet a névmások között, és rakd mindegyiket a helyére a polcon!

személyes	birtokos	visszaható
kölcsönös	mutató	kérdő
általános	határozatlan	vonatkozó

b) Hány megoldás lehetséges?

c) Rakj még további 1-1 névmást a polcokra!

5. a) Fejtsd meg a kódot! Melyik költemény első két sora bújik meg a kérdő névmások mögött? (Segítségül beírtuk a táblázatba az igéket.)

NÉVMÁSOK	–	A MITŐL?	A MILYEN?	MI?	MIJE?
szófajok	ige				
1. verssor→	Ég				

NÉVMÁSOK	MILYEN?	MIK?	–	MIN?
szófajok			ige	
2. verssor→			legetésznek	

b) Milyen szófajú szavakat helyettesítenek a kérdő névmások az átiratban? Megoldásaidat írd a névmások alá!

6. a) Egészítsétek ki az alábbi regény szövegét névmásokkal! Ha szükséges, használjatok ragozott alakokat! Nehezebb esetekben kérjétek segítséget más pároktól vagy tanároktól!

A repülésnek is megvan a _____ művészete, vagyis inkább fortélyja. _____ rejlik, hogy megtanuld _____ a földre vetni [...] Válassz ki egy derűs napot – javasolja, és próbálgasd.

Az első rész könnyű. Mindössze _____ kell hozzá, hogy képes légy teljes súlyoddal a földre vetődni, _____ az elhatározással, hogy nem baj, ha fájni fog. Ugyanis ha nem sikerül elhibázni a földet, _____ fog. A legtöbb embernek nem sikerül, és ha tényleg lelkiismeretesen próbálkoznak, egyre valószínűbbé válik, hogy úgysem sikerül. Tehát inkább a második rész, az elhibázás nehéz. Az egyik probléma _____, hogy teljesen véletlenül kell elhibáznod. Semmi értelme szándékosan próbálgatni, mert úgysem sikerül. _____ a lényeg, hogy félúton _____ hirtelen elvonja a figyelmed, és ne is gondold tovább a zuhanásra vagy a földre, vagy _____, _____ fájdalmas lesz, ha mégsem hibázod el.

(Douglas Adams: *Galaxis útikalauz stopposoknak* – részlet)

b) Ha elkészültetek, határozzátok meg az egyes névmások típusát is szóban!

7. Gyűjtsétek minél több olyan közmondást három perc alatt, amelyben vonatkozó névmás szerepel! Pl. *Aki másnak vermet ás, maga esik bele.*

TÁRSASJÁTÉK

Írjátok közösen egy történetet, melynek bevezető mondata a következő:

Magánkívül volt a dühtől, amikor meglátta a kiforgatott fiókokat.

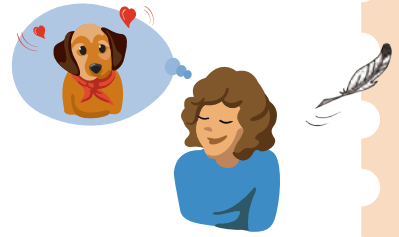
Mindenki az aktuális utolsó mondathoz kapcsolja saját mondatát! Minden mondat határozószóval kezdődjön!

3. Alapszófajok – Az ige és az igenevek

AZ IGE

1. Találd ki, melyik szóra gondoltam!
Egyes szám első személyű, jelen idejű, kijelentő módú ige, határozott ragozású, egyes szám második személyű tárgyra utal.

Megfejtés: _____

2. Beszéljétek meg közösen, milyen tulajdonságai vannak az igének a magyar nyelvben!

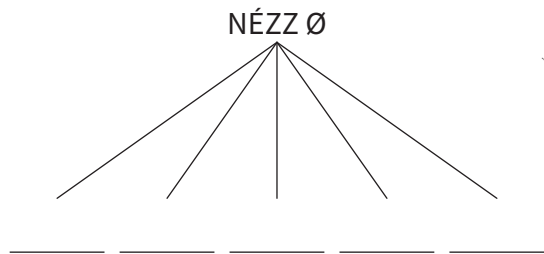
3. Játék: Kéztorna

Szabály: a hüvelykujj – az idő, a mutatóujj – a mód, a középső + gyűrűs + kicsi összetapasztva – a szám + a személy + a ragozás. (Azért összetapasztva, mert ezt a három információt egyetlen morféma, a személyrag tartalmazza.)

A játék menete: írjatok a táblára különféle igealakokat, és sorban kézjelezzétek a rajtuk található toldalékoknak megfelelően (a 2. feladat ábrája alapján)! Ellenőrzésképpen valaki mindig mutassa meg a helyes kéztartást, és azonosítsátok a toldalékokat! (Ne felejtsetek, a zero szóelemet nem kell mutatnotok!)

4. „Úgy van ott, hogy nincs.” Melyik időben és módban, melyik számban és személyben, melyik ragozás esetében nem kap végződést az ige a ragozás során, azaz mikor nincs látható jelölése? Egészítsétek ki az ábrát a mód, az idő, a szám, a személy és a ragozás megadásával!

5. Páros munkában gyakoroljátok a felszólító módú igeragozást a táblázat kitöltésével!
- a) Írjátok a táblázatba a *lát*, *végez*, *pedz* igék felszólító módú, jelen idejű, határozott ragozású alakjait!

SZÁM	SZEMÉLY	LÁT	VÉGEZ	PEDZ
egyes	1.			
	2.			
	3.			
többes	1.			
	2.			
	3.			

- b) Ellenőrzés után felváltva kérdezzétek ki egymástól a helyes megoldásokat!
- c) Beszéljétek meg az osztállyal közösen, hogyan használjuk az egyes szám 2. személyű alakot, hosszabb vagy inkább rövidebb változatban!
- d) Vizsgáljátok meg, tudunk-e múlt időben felszólítani!

6. a) Dolgozzatok csoportban! Gyűjtsétek össze, milyen más tanult szófajok képesek még számra és személyre utalni!
- b) Minden szófaj jellemzésére írjatok példamondatot a beírt szavakkal külön-külön!

SZÓFAJ	PÉLDA	MONDATBA FOGLALT PÉLDÁK
	fiú-fiúk	
	jó-jók	
	mulandó-mulandók	
	az osztály gyűjtötte (papír)	
	mellettem, melletted, mellette ... mellettük	

- c) A példamondatokban karikázzátok be azokat a személyragokat és névszójeleket, amelyek a személyre és (vagy) a számra utalnak! Milyen szabályszerűség van közöttük? Ellenőriztétek a megoldásokat a többi csoporttal közösen!

7. Keres két olyan igekötőt, amelyekkel határozott ragozásban használjuk a *húz* igét! Írj velük egy-egy példamondatot a vonalra egyes szám harmadik személyben!

	→	→	_____
	→	→	_____

húz

8. a) Párosítsd az igéket képzőik jelentésével!

zöldül

valamit rendszeresen tesz

írogat

valamivel ellát

olvasztat

valamilyennek tart

sokall

valaki mással végeztet

foltoz

valamilyenné válik

- b) Milyen szófajú szavakból indult ki az igeképzés?

- c) Alkoss te is legalább négy-öt igét igeképzők segítségével! Egy képzőt csak egyszer használj fel!

9. Gyakorlás – helyesírás

Mi a különbség a következő igealakok között? Foglald mondatba a szavakat külön-külön, ügyelve az írásjelekre!

kezd – kezd

áld – áll

fojt – folyt

sarkal – sarkall

AZ IGENEVEK

10. a) Adjatok egyszavas kifejező címet az alábbi képeknek! A felső sorban főneveket használjatok, az alsóban főnévi, melléknévi vagy határozói igeneveket!

- b) Milyen mozzanatokat sikerült megragadni az igenévi címadással?

11. Milyen szerepük van az igeneveknek?

- a) Húzd alá az egyes igeneveket, és írd melléjük a fajtájukat!

PÉLDÁK KIEMELÉSE ALÁHÚZÁSSAL	MEGNEVEZÉS	AZ IGÉHEZ KÉPEST ELŐBB, KÉSŐBB VAGY VELE EGYSZERRE TÖRTÉNIK?
ázva-fázva (fut)		
fáradt testtartásban (áll)		
nem a leendő hős (jön)		
az olvasó gyerek (ül)		
elindulni (akar)		
megmondanom (kell)		

b) Alkoss ezekkel a szókapcsolatokkal mondatokat!

12. a) Jellemezzétek az igeneveket az ábra kiegészítésével! Írjatok példákat mondatbeli szerepükre és alaki viselkedésükre!

b) Karikázzátok be a vázlatban, hogy melyik toldalék utal az egyes igenevekben az időre és a cselekvő számára!

13. Írd be a hiányzó szóalakokat!

a) Címkézd meg a táblázatot! Milyen szófajt láttál el személyragokkal?

SZÓFAJ			
ALAPSZÓ	lobogni		
E/1.			
E/2.	lobognod		
E/3.			
T/1.			hagynunk
T/2.			
T/3.		írniuk	

b) Beszéljétek meg, hogy miért nem igék z előbbi szavak!

14. Milyen szófajú a következő mondatokban a *feladott* szó?

1. Tegnap kaptam meg a nagyapám levelét, amelyet még a múlt héten *feladott*.
2. Tegnap kaptam meg a nagyapám múlt héten *feladott* levelét.

a) Keresd meg előbb a megfelelő kérdést a megoldáshoz, kérdezz!

	KÉRDÉS	SZÓFAJ
(a nagyapám) múlt héten <i>feladott</i>		
(megkaptam) a nagyapám múlt héten <i>feladott</i> levelét		

b) Írd be a *kaptam* ige idejét az egyes mondatok mellé!

Tegnap <u>kaptam</u> meg a nagyapám múlt héten <i>feladott</i> levelét.	
Ma <u>kapom</u> meg a nagyapám múlt héten <i>feladott</i> levelét.	
Holnap <u>fogom megkapni</u> a nagyapám múlt héten <i>feladott</i> levelét.	

15. a) Dolgozzatok a padtársaddal közösen! Adjatok egymásnak egy-egy témát, majd írjatok a témában költeményt a képletnek megfelelően!

1. sor: 2 főnévi igenév _____
2. sor: 3 határozói igenév _____
3. sor: 1 befejezett melléknévi igenév, 1 főnév _____
4. sor: 2 beálló (jövő idejű) melléknévi igenév _____
5. sor: 1 folyamatos melléknévi igenév, 1 főnév _____

b) Olvassátok fel egymásnak alkotásaitokat!

SZÓKINCSGYARAPÍTÓ

Figyeld meg, mi mindent tud az igekötő: *lejön, le-lejár, leír, levizsgázik, lefogy, lenéz, lebecsül*! Folytasd a sort a füzetedben, vagy alkoss minél hosszabb példasort más példával!

4. A viszonzszók és a mondatszók

A VISZONYSZÓK

1. a) Írd be a megfelelő mondatba az egyes igék megfelelő
 1. jövő idejű és
 2. múlt idejű, feltételes módú alakját!

koncertezik

elkísér

meghallgat

szundikál

A cicák	gyakran		a fotelban.
A zenekar	pénteken		az iskolában.
A rajongók	megint		házáig.
A pszichológus	türelmesen		a szülőket is.

b) Milyen segédigéket használtál? Karikázd be!

c) Lenne-e más megoldásod a jövő idő kifejezésére? _____

2. a) Alkossatok minél több változatot a *rak* igéből igekötők felhasználásával! A legérdekesebbel írtatok mondatot!

b) Mit jelent?

Kirakja valakinek a szűrét: _____

Ezt nem rakja ki az ablakba: _____

Megrakja a szekeret: _____

3. Mit csinál az, aki valamit *elvállal*, és mit tesz az, aki valamit *bevállal*? Világítsd meg egy-egy példával a két ige jelentése közti különbséget!